

УДК 811. 161

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ КОМПЛЕКСЫ С НАРЕЧНЫМ КОМПОНЕТОМ В СПЕЦИАЛЬНЫХ ТЕКСТАХ

Короткова С. В.

У статті встановлюється набір та лексичне наповнення синтагматичних комплексів у спеціальних текстах. Розглянуті функціональні номінативні конструкції та функціональні синтагматичні комплекси з прислівниковим компонентом, вилучені з текстів навчально-наукової та виробничо-технічної сфер. Зіставляється частотність прислівників окремих комплексів у текстах різного профілю.

Ключові слова: прислівник, адвербіальна лексика, функціональні номінативні конструкції, функціональні синтагматичні комплекси, спеціальний текст.

В статье устанавливается набор и лексическое наполнение синтагматических комплексов в специальных текстах. Рассматриваются функциональные номинативные конструкции и функциональные синтагматические комплексы с наречным компонентом, отобранные из текстов учебно-научной и производственно-технических сфер. Сопоставляется частотность наречий отдельных комплексов в текстах разного профиля.

Ключевые слова: наречие, адвербиальная лексика, функциональные номинативные конструкции, функциональные синтагматические комплексы, специальный текст.

The article deals with the functional nominal structures and with the functional syntagmatical complex with adverbial component, taken from educational, scientific and technological texts. The article also supplies the comparison of separate complexes of adverbs rate in the texts of different types.

Key words: adverb, adverbial vocabulary, functional nominal structures, functional syntagmatic complex, special text.

Слово в научном тексте, главной целью которого является передача определенного научного содержания в наиболее ясной, точной и логической форме, представлено в типичном для него языковом окружении и воспринимается в контексте с другими словами, как своеобразный синтагматический комплекс. Связи слов в предложении подчиняются определенным закономерностям. Основной закон лексической синтагматики – это семантическая согласованность слов, которая проявляется в наличии общих компонентов [1, с. 380] Т. С. Пристайко, изучая синтагматические последовательности специального текста, выделила среди них функциональные номинативные конструкции (ФНК), возникающие на основе неперидикативной связи, и охарактеризовала их функционально-семантический статус [3, с. 61]. Функциональная номинативная конструкция конкретно-научного характера "в отличие от собственно терминов, обладающих абсолютной устойчивостью и воспроизводимостью, общенаучных и общетехнических средств номинации, которые могут характеризоваться разной степенью устойчивости и воспроизводимости", чаще всего остаются средствами актуальной номинации [3, с. 68]. Например: *очень тонкая фольга из молибдена, автоматически регулируемое заднее и переднее натяжение катанки, самый быстро развивающийся сектор в торговле правами на интеллектуальную собственность*, и др. Конкретно-научные ФНК, как правило, включают конкретно-научные термины, однозначно свидетельствующие о принадлежности такой конструкции конкретному подъязыку. Естественно, что в пределах тематически ограниченного контекста некоторые из конкретно-научных ФНК могут встречаться неоднократно.

Конкретно-научный характер многочисленных наречно-глагольных сочетаний может возникать при сочетании глагола с аспектными наречиями или наречиями образа действия, четко идентифицирующими сферу функционирования, например: **асимптотически приближается** – сфера техники и математики; **социально**

тракується, **законодательно** ініціюються (акти) – гуманитарна сфера; на сферу функціонування може вказувати і глагол або його оточення: *всухую шліфують, комплексно раскисляють (сталь), вхолоную редуцирують* (техніка), *нередко приносять прибуль* (економіка) і др.

Общонаукові функціональні синтагматическі комплекси, в отличие от конкретно-наукових, можуть бути властивими текстам будь-якої тематическої направленності (і теоретическим, і виробническо-техніческим) і будь-якого профіля (як гуманитарного, так і естесвенно-наукового або виробническо-техніческого) [3, с. 94]. Вони представляють собою свого роду відносно стійкі комплекси, характерні для спеціальних текстів, в яких вони служать загальним цілям наукового описання предмету дослідження. Крім того, як відзначають учені, "сама природа і сутність наукового спілкування з його аргументованністю, послідовністю викладу наукової думки викликають до життя деякі типові прийоми організації наукового висловлювання" [4, с. 238]. З урахування цього можна виділити дві групи общонаукових функціональних синтагматическіх комплексів (далі ФСК).

В першу групу входять ФСК, забезпечуючі мовне вираження більш або менш постійних елементів процесу наукового пізнання: предмет і проблема дослідження, різні підходи до їх розв'язання, методи аналізу, результати дослідження, виникаючі теорії.

Друга група общонаукових ФСК необхідна для створення текстової архітектури наукового вироблення. Ці ФСК вказують на окремі ланки в розвитку авторської думки, порядок викладу; служать засобом пояснення, уточнення, зв'язу з вищесказаним, переходу від однієї частини розсудження до іншої; беруть участь в активізації уваги читача, ілюстрації чогось, оцінці якогось факту і т. д.

Як показує наше дослідження, общонаукові ФСК з наречним компонентом частіше всього відносяться до другої групи, в межах якої вони утворюють ряд підгруп, об'єднаних загальним змістом, а саме:

– "оцінка чогось": **абсолютно новий** (проблема, розробка, продукт), **весьма** помітна, суттєва (роль), **весьма** широка (розповсюдження), **весьма** позитивна (вплив), **достатньо** високі (оцінки), **виключительно** велике (вплив), **якісно** новий (рівень, підхід), **крайне важний** (фактор), **вполне** згодиться с... , **традиційно** вважають і др.

– "актуалізація часової співвіднесенності висловлювань фактів": **знов** створена фірма, **вперше** поставлена проблема, **раніше** опубліковані роботи і др.; **раніше** розглядалися, **раніше** винайшов, **раніше** вважали; і др.;

– "актуалізація уваги читача": **спеціально** проведених дослідження, **спеціально** присвячені цьому питанню роботи і др.;

– "зв'язок з висловлюваним матеріалом": **више** сказане, **више** описаний процес, **раніше** сказане, **раніше** розглянуті питання; **више** відзначалося, вказувалося, вважалося і т. д.

До общонаукових ФСК з наречним компонентом вполне застосовно висловлення про те, що "синтагматическі одиниці наукової мови як уніфіковані, вироблені практикою засоби вираження наукової думки економлять думальні зусилля, забезпечують точне і однозначне розуміння передаваної інформації, сприяють підвищенню ясності викладу, т. е. спрощують і прискорюють процес наукової інформації" [4, с. 236].

Нареччя може входити в функціональні конструкції общонаукового, конкретно-наукового і термінологіческого характеру. В останньому випадку синтагматическа послідовність представляє собою номінативну конструкцію, яка може бути рівна складному терміну. Встановлено, що серед термінів з наречним компонентом переважають трьохкомпонентні одиниці. Конкретно-наукові і общонаукові функціональні конструкції можуть відноситися як до номінативних, так і предикативних. В кількісному відношенні синтагматическі послідовності предикативного характеру, включаючі нареччя, більш ніж в три рази переважають функціональні номінативні конструкції з наречним компонентом.

Репродуктивні синтагматическі послідовності общонаукового характеру входять в загальну мовну запас всіх тих, хто користується мовою в сфері

научной коммуникации, и делятся на две группы: а) синтагматические комплексы, обеспечивающие языковое выражение более или менее постоянных элементов процесса научного познания; б) синтагматические комплексы, участвующие в создании текстовой архитектоники научного произведения.

Литература

1. Гак В. Г. К проблеме семантической синтагматики / В. Г. Гак. // Проблемы структурной лингвистики. 1971. – М.: Наука, 1972. – С. 367- 395.
2. Национальный корпус русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ruscorpora.ru>
3. Пристайко Т. С. Лексико-номинативная организация специального текста: моногр. / Т. С. Пристайко. – Д., : Уко ІМО –прес, 1996. – 200 с.
4. Теория и практика английской научной речи : коллект. Монография / под ред. М. М. Глушко. – М. : изд-во МГУ, 1987. – 240 с.